

Píše Michael Špirit

(E*forum, 23. 03. 2011)

Knižní výbor ze samizdatového čtvrtletníku **Kritický sborník 1981-1989** (Triáda 2009) vyšel sice už před dvěma lety, ale kromě čtyř více či méně uznalých referátů v kulturních revuích zůstal v odborném i denním tisku nepovšimnut. Na tom se už asi mnoho nezmění, ale připojme aspoň pár poznámek – nikoli k časopisu, nýbrž k výboru samému. Knihu (764 stran) uspořádal a okomentoval Karel Palek, který se na vydávání KS podílel od konce prvního ročníku jako jazykový redaktor. I přes tuto vymezenou kompetenci můžeme v Palkově případě mluvit o knižním výboru z KS jako o jistém aktu autointerpretace: editor zhodnocuje to, čeho byl sám v jiné roli součástí. Je to nevýhodná pozice jak před vlastním úkolem, tak před čtenáři antologie, ale Palek ji vcelku „ustál“. Výběr příspěvků nenese stopy možných odborných, stylových nebo osobních idiosynkrasií a představuje časopis v širokém oborovém, tematickém a tvárném záběru. Nejnápadněji se editorova osobnost vtiskla do koncipování prvních tří oddílů s texty, které se týkají terminologických a významotvorných otázek nezávislé kultury v totalitním režimu. První a třetí z nich se volbou příspěvků, jejich uspořádáním a úvodními komentáři stávají interpretací problémů, jež nezmizely ze světa ani po zhroucení komunismu (a už jen proto nepředstavuje kniha „velmi užitečný dokument“, což jako pochvalu mínila jedna recenze). Prostřední oddíl, přinášející výběr z rubriky Knižní zpravodaj, jež bývala v samizdatovém KS zařazována na konec každého čísla a zpravovala o novinkách v samizdatu, sice pozbyl své primární hodnoty informační, zato ale pro dnešek aktualizuje téměř vyhynulé umění anotace, resp. referátu, a kromě toho pro editora funduje jednu z hlavních maxim redakčního úsilí KS: „Samizdat je věc veřejná.“ Další čtyři části výboru jsou rozvrženy dle oborů od historie a filosofie až po hudbu, poslední dva oddíly jsou odvozeny od časopiseckých rubrik KS (glosy a dokumenty). Desátou, závěrečnou část antologie tvoří chronologická bibliografie časopisu (s. 603–703), kterou sestavil Jiří Gruntorád.

Kritéria, podle kterých editor svůj výbor koncipoval, jsou transparentní a v jejich rámci by bylo pošetilé proti zařazování jednotlivých textů vznášet výhrady. Palek přitom vybíral z každého čísla KS aspoň jeden text, z některých převzal do antologie větší či podstatnou část jejich hlavního obsahu (č. 3/1983, 4/1986, 2/1989). Osobně bych rezignoval na nejméně čtyři z pěti příspěvků malebné Evy Kantůrkové a místo nich zařadil více textů od věcnějšího Františka Kautmana (do výboru jsou pojaty čtyři), což by zhruba odpovídalo i autorskému kontingentu obou pisatelů v KS. Svou roli při volbě Kantůrkové však možná hrála i skutečnost, že objektem jejího dychtivého zájmu jsou „velká“ jména české literatury (V. Černý, J. Durych, B. Fučík, F. X. Šalda). Stejně tak bych se obešel bez dvou Fideliových statí o dialogích Sidonia a Sakateky (tedy

Z. Neubauera a I. M. Havla) a nahradil bych je třeba Vohryzkovou recenzí Kunderova románu *Život je všude* (č. 1/1984; z Vohryzkových tří knižních kritik je zařazena jedna, na Klánského prózu *Vyhnanství*). Uznávám však, že práce uvedených autorů byly pro KS charakteristické, a jejich výskyt ve výboru je obhajitelný; v obou případech jde také o těžko rozhodnutelnou otázku individuálního kritického úsudku a vkusu.

Komentáře, resp. vysvětlivky, které editor pokládal za nutné či prospěšné k pochopení dobových narážek či příslušných kontextů, jsou otištěny v rámci Ediční poznámky (s. 705–745). Vzhledem k rozsáhlé ploše výboru působí vysvětlivky poměrně skrovně. To může mít několik důvodů: jistý druh informací obsahují už anotace časopisecké bibliografie, důležité textově-genetické, redakční a dobové souvislosti přibližuje editor v úvodních kursivách jednotlivých oddílů a nakonec – a především – jazykový projev příspěvkatelů *Kritického sborníku* záměrně či nevědomky k nejrůznějším kontextům netoliko odkazoval, nýbrž je většinou pojmenovával a zahrnoval. Mezi editorovým textem, zařazenými příspěvky, bibliografií, edičními poznámkami a obsahem (s. 760–763) vedou promyšlené vazby, díky nimž je radost s knihou pracovat a které ve skutečnosti plní roli souhrnného pojednání, jež postrádala zas jiná recenze výboru z KS. Jediné, co v tomto ohledu myslím chybí, je reference od bibliografie časopisu k obsahu antologie, tedy informace o tom, co bylo z jednotlivých čísel kam do výboru zařazeno.

Komentovaný a komentující text mohou být v edicích tohoto typu provázány v zásadě dvěma způsoby. Pokud vysvětlující poznámka signalizuje v hlavním textu číslice v horním indexu (a vysvětlivka je pak vysazena pod čarou, jako např. ve spisech Jana Patočky, či v edičním aparátu, tak u spisů Ladislava Klímy), už při četbě víme, co je komentováno. Horní index v hlavním textu však současně představuje jisté úskalí, neboť komentovaný text je před čtenářovými očima dotčen neautorským zásahem, který buď implikuje jiný žánr (např. beletrie nabývá rysů odborné literatury), anebo způsobuje souběh poznámek autorských s vydavatelskými, a to je pak nutné zas nějakou poznámkou oddělovat (jako u spisů Patočkových). Druhý způsob, kdy jsou komentářové vysvětlivky opatřeny stránkovými, případně ještě řádkovými odkazy k – neindexovanému – hlavnímu textu (jako u spisů Masarykových nebo spisů Josefa Čapka), umožňuje hladkou práci s danou edicí ve směru od edičního aparátu k textu, deficitem se pak stává to, co je u prvního řešení výhodou, tedy signál vedoucí od textu ke komentářům. Palek se rozhodl pro první způsob, a vzhledem k charakteru nebeletristických příspěvků *Kritického sborníku* a k poměrně střídmemu využívání institutu autorských poznámek pod čarou se neocitl v konfliktu s hlavními riziky tohoto řešení. V poznámkovém aparátu je před soupisem číslovaných vysvětlivek u jednotlivých příspěvků vyznačena pouze stránka, kde daný text začíná. Listujeme-li komentářem a chceme-li se u obsáhlejších či obsírněji poznámkovaných textů dostat od příslušné poznámky ke komentovanému místu, může to tedy chvíli trvat. Kdyby proto číslice, odkazující k indexu v hlavním textu, byly doprovozeny ještě stránkovým údajem, bylo by to dokonalé.

Vydáním knižního výboru z *Kritického sborníku* se nakonec některé vynikající

příspěvky, převzaté z KS mezi léty 1990–2009 do jiných pramenů, vracejí tam, odkud vzešly – jako třeba Lopatkova Biografie šosáka?, Grebeníčkové Román a skutečnost, Fučíkův Outsider se směje, Machoninův Pokus o Pokoušení či Červenkovy Dvě poznámky k samizdatu.

www.ipsl.cz